

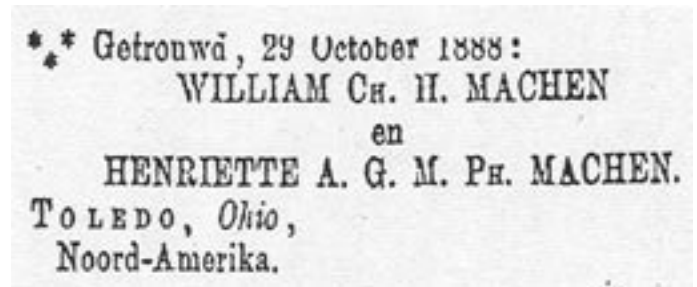
W. C. H. Machen (1860-1935), de eerste geschiedschrijver van Warmond

A. G. van der Steur

William Charlemagne Henri Machen (spreek uit Masjèn) behoorde tot dezelfde generatie lokale amateur-historici als de Noordwijkse bakker J. Kloos (1860-1938), de Woubrugse veldwachter O .C. van Hemessen (1854-1937) en de Alphense onderwijzer W. C. M. Regt (1867-1938), maar in tegenstelling tot deze drie is er over de persoon Machen niet veel bekend. Over Kloos, Van Hemessen en Regt verschenen necrologieën in o.m. het *Leids Jaarboekje* maar over Machens leven en werk werd nimmer iets gepubliceerd¹. Dit werkt natuurlijk in de hand dat er onjuiste verhalen de ronde gaan doen, zoals bijvoorbeeld de foutieve vermelding in het overigens voortreffelijke artikel van J. L. van der Gouw, 'De geschiedenis en de amateur' (in Zuid-Holland) uit 1969², waar Machen als Warmondse arts ten tonele wordt gevoerd. In deze leemte wil ik thans trachten te voorzien, te meer daar ik eigen ervaring de grote interesse van Drs. J. Fox ken voor de beoefenaars van de Zuidhollandse historie.

Daar ik mij nu al vele jaren bezighoud met de historie van het dorp Warmond, ben ik uiteraard veel van het werk van mijn voorganger op het spoor gekomen. Het bezwaar dat ik Machen niet zelf gekend heb (tussen het overlijden van Machen en mijn geboorte liggen drie jaar), wordt enigszins gecompenseerd door in de loop der jaren ontvangen informatie van personen die hem wel persoonlijk hebben gekend³. Van groot belang was eveneens het feit dat ik in 1968-1969 in de gelegenheid was de schriftelijke nalatenschap van Machen te ordenen, toen deze door de familie in bruikleen werd gegeven aan de Gemeentelijke Archiefdienst te Leiden.

W. C. H. Machen werd op 3 juni 1860 te Warmond, op huize Leevliet, geboren als de eerste zoon en het tweede kind van de r.k. Warmondse arts Cornelius Hendricus Carolus Machen (1830-1901) en Maria Christina Reese (1827-1902)⁴. Vader Machen was in 1856, op 26jarige leeftijd van Schipluiden naar Warmond gekomen, was kort daarop gehuwd en zou zijn gehele leven de dorpsdokter van Warmond blijven. Hij had een grote culturele belangstelling en ook organisatorische gaven, zodat hij al spoedig een uiterst belangrijke rol in de dorpsamenleving zou gaan vervullen⁵. Daarnaast was hij een der eersten die in

Afb. 1 Huwelijksadvertentie, 1888.

Warmond de bloembollenteelt introduceerde en ook daadwerkelijk beoefende.

De kleine Willy, zoals W. C. H. Machen genoemd werd, groeide op in Warmond en bezocht van zijn 14e tot zijn 19e jaar het gymnasium te Katwijk aan de Rijn. Uit de door hem nagelaten papieren blijkt dat hij al zeer jong interesse had voor genealogie en heraldiek en op dit gebied tal van aantekeningen

-
- ¹ Ook in de Leidse dagbladen verscheen na zijn dood geen levensbericht. De reden van het ontbreken van een necrologie in het *Leids Jaarboekje* is niet bekend. In de redactienotulen wordt Machens naam niet genoemd (vriendelijke mededeling Drs. R. E. O. Ekkart). Een kort artikel over W. C. H. Machen, van de hand van ondergetekende, is thans ter perse voor het eerste deel van het *Biografisch Woordenboek van Nederland*.
 - ² J. L. van der Gouw, 'De geschiedenis en de amateur,' in: Verslag over het jaar 1969 gedaan door Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland, blz. 13-43, vnl. blz. 28.
 - ³ Ik denk in de eerste plaats aan de Warmondse kolenhandelaar W. J. C. Schouten, enkele jaren geleden overleden, een man met een grote interesse voor de Warmondse geschiedenis en een goed geheugen voor zaken die hij - soms vele jaren eerder - van iemand had vernomen. Veel van Schoutens kennis was afkomstig van W. C. H. Machen, direct, of indirect via Schoutens vader, want Machen kwam veel bij de familie Schouten thuis. Andere informatie mocht ik in de loop der jaren ontvangen van Machens nichten, de dames M. J. C. en J. H. C. Machen te Warmond, van mijn grootvader Alb. Oudshoorn te Warmond en van Gerard Halwasse, genealoog en heraldicus te 's-Gravenhage. De dames Machen distantieerden zich van de mededelingen van Schouten.
 - ⁴ Zij was een officiersdochter, geboren te Vledder.
 - ⁵ Vgl. M. Machen. 'Dokter C. H. C. Machen, geneesheer te Warmond', in: *Leids Jaarboekje* 1957 blz. 145-149; T. T. Bokma e.a. 'Warmond in de negentiende eeuw', blz. 77-126 in: A. G. van der Steur (red.), *Heeren en Bueren, bijdragen tot de geschiedenis van Warmond*. Den Haag 1969.

maakte. Op twintigjarige leeftijd, in 1880, begon hij een medicijnenstudie in Leiden, kennelijk met de bedoeling in zijn vaders voetsporen te treden⁶. Na enkele jaren gaf hij deze studie echter op en in 1885, hij was toen 25 jaar, vertrok hij met zijn oudoom Henri Ph. L. Machen naar Amerika, waarheen toen reeds enkele andere familieleden geëmigreerd waren. Hij was in Amerika als vertegenwoordiger van het bloembollenbedrijf van zijn vader en broers werkzaam en ontmoette daar opnieuw zijn achternicht Henriëtte Agatha Wilhelmine Marie Philimène⁷ Machen, geboren Cleveland (Ohio) 29-9-1856⁸, waarmee hij op 29 oktober 1888 in Toledo (Ohio) in het huwelijk trad. In 1889 werd, ook nog in Amerika, hun eerste kind Harrie geboren, maar het jaar erop, in juli 1890 keerde hij met vrouw en kind terug uit Toledo naar Nederland en vestigde zich weer te Warmond. Daar werden nog twee kinderen geboren: Alex in 1892 en Mary in 1894⁹. Tussen 1890 en 1896 woonde hij op Zorgvliet te Warmond, van 1896 tot 1903 op de fraaie 18^e-eeuwse buitenplaats Middendorp aan de Leede (zie afb. 2).

Volgens de verhalen die in het dorp de ronde deden was zijn echtgenote invalide en volstrekt niet onbemiddeld. Het zal dan ook dankzij haar dollars¹⁰ zijn geweest dat zij zich de bewoning van Middendorp konden permitteren, dat hij een tamelijk belangrijke bibliotheek en handschriftenverzameling kon aanleggen, dat hij vennoot en procuratiehouder kon worden van de Rijnlandsche Bank te Leiden en dat hij tenslotte, zo vertelden verschillende waarnemers mij, een groot aantal vriendinnen kon onderhouden.

Het was in het negentiende-eeuwse Warmond traditie om bij belangrijke gebeurtenissen een historische optocht te organiseren. Het middelpunt van deze feestelijkheden was steeds vader C. H. C. Machen, de dorpsdokter. Ook in 1898, ter gelegenheid van de inhuldiging van Koningin Wilhelmina, werd een optocht georganiseerd en dokter Machen verzocht zijn zoon Willy en de Warmondse bovenmeester Cornelis Lugthart of zij een 'historisch overzicht' van de Warmondse geschiedenis wilden maken om dat aan het programma van de optocht te kunnen toevoegen¹¹. Dit geschiedde en het programma was, mede door deze toevoeging, in enkele uren uitverkocht¹². Het was weer dokter Machen die naar aanleiding van dit succes de twee auteurs voorstelde een meer uitvoerige beschrijving van de Warmondse geschiedenis te gaan

voorbereiden. Het gevolg was dat Machen en Lugthart enkele jaren aan dit project werkten: zo schreef Lugthart onder meer een hoofdstuk over het onderwijs te Warmond, uiteraard zijn specialiteit¹³. In 1903 voltrok zich de grote debacle in Machens leven. De Leidse bankinstelling waarvan hij vennoot was, werd op 7 augustus 1903 bij vonnis van de Arrondissements Rechtbank 's-Gravenhage in staat van faillissement verklaard¹⁴. Machen verloor hierbij zijn kapitaal en zijn levensomstandigheden werden van royaal tot bekrompen. Middendorp moest worden verlaten, het gezin vestigde zich in een kleiner huis in Warmond¹⁵ en zijn bibliotheek en verzameling werden

⁶ J. E. Kroon. *Album Studio Academiae Lugduno-Batavae 1875-1925*. Leiden (1925) kolom 35.

⁷ Deze voornamen geeft o.m. de geboorteakte van hun dochter in 1894. De overlijdensakte geeft haar voornamen als Henriette Agathe Wilhelmina Philomène Maria. De huwelijksadvertentie geeft haar voorletters als Henriette A. G. M. Ph.! De huwelijksakte zelf spreekt over *Harriet A. Machen*.

⁸ Als dochter van Henri Philippe Louis Machen en Wilhelmina Adriana van der Sanden.

⁹ Constant Henri Charlemagne Machen. geb. Toledo (Ohio) 6-9-1889; Alexis Marius Augustinus Machen. geb. Warmond 25-5-1892; May Willy Helen Harriet Josepha Machen, geb. Warmond 20-3-1894.

¹⁰ Mevrouw Machen - Machen zou uit Amerika een bruidschat van f 400.000,- hebben meegebracht. med. W. J. C. Schouten.

¹¹ Vgl. collectie W. C. H. Machen nrs. 1 en 203.

¹² W. C. H. Machen in het voorbericht van *Warmond Voorheen en Thans* deel 1.

¹³ Dit hoofdstuk in manuscript: Collectie W. C. H. Machen nr. 51. Ook schreef Lugthart het hoofdstuk 'Warmond in en vooral op het einde der middeleeuwen', collectie W. C. H. Machen nr. 23. Zie ook het voorbericht in *Warmond Voorheen en Thans* deel 1.

¹⁴ De mededeling werd o.m. ingeschreven in het Leidse bevolkingsregister bij net gezin Heintz. Machens medevennoot. Nieuwe Rijn 12. Heintz was naast directeur van deze firma ook collecteur van de staatsloterij. Het faillissement eindigde 5 april 1904 (Vriendelijke mededeling Mr W. Downer).

¹⁵ In 1905 woonde hij Westeinde 129a te Warmond.

Afb. 2 De 18e-eeuwse buitenplaats Middendorp aan de Leede, waar het gezin Machen van 1896 tot 1903 woonde.

in april 1904 in Den Haag verkocht¹⁶. Machen trad daarop in dienst van de Rijksverzekeringsbank als 'agent in algemene dienst' en moest daardoor Warmond verlaten. Tengevolge van overplaatsingen woonde het gezin Machen tussen 1905 en 1921 achtereenvolgens in Roermond, Maastricht, Nijmegen, Tiel, Rotterdam en Amsterdam. In 1915 werd hij eervol ontslagen en in 1918 om gezondheidsredenen (astma) vervroegd gepensioneerd. In 1921 keerde hij terug naar zijn geliefde Warmond waar hij tot zijn overlijden in 1935 zou blijven wonen, in een klein huis aan de Melmansdam, vlak bij de buitenplaats Middendorp.

In de jaren van Machens verblijf buiten Warmond bleef het werk van de dorpsgeschiedenis liggen, als was hij er wel incidenteel mee bezig. Zo is er bijvoorbeeld uit 1916 een briefje van hem bewaard, gericht aan de burgemeester van Warmond¹⁷ waarbij hij stukken uit het archief ter inzage vraagt daar hij,

wegens slechte gezondheid tijdelijk bij zijn zusters in Warmond logeert. Hij schrijft onder meer dat hij werkt aan *een soort kroniek over het dorp*, maar voegt daaraan toe *Ik ben daar echter op lange na nog niet gereed*.

¹⁶ Catalogue d'une collection importante de livres anciens et modernes, belles lettres, sciences exactes, histories générale et histoire des Pays Bas, généalogie, héraldique, ordres de chevalerie, armoriaux, sceaux, numismatique, (parmi lesquels plusieurs manuscrits généalogiques).....formant les bibliothèques de M. W. C. Machen de Warmond et de M. Paul de Lewedow d'Anvers. La Haye - Leyde, Meyer & George Elte 1904. Aanwezig Bibliotheek Gemeentelijke Archiefdienst Leiden nr. 89280 p. In 1915 en 1916 was hij in onderhandeling met het Algemeen Rijksarchief en met de Gemeentelijke Archiefdienst Leiden over de verkoop van archivalia en prenten. In 1922 schonk hij stukken betr. Noord Holland aan het Rijksarchief in Noord-Holland. Of dit nog stukken waren die buiten de verkoop in 1904 waren gebleven, of stukken die hij sedertdien verwierf is niet bekend.

¹⁷ Gemeentearchief Warmond. Ingekomen stukken 1916, d.d. 11-12-1916.

Vanaf 1921 zou de dan gepensioneerde en weer in Warmond wonende Machen zijn onderzoek naar de geschiedenis van Warmond met volle kracht hervatten. Lugthart was inmiddels overleden, maar Machen beschikte nog over alle aantekeningen en concepten. Al spoedig begon toen echter de lijdensweg van het uitgeven.

In augustus 1923 vroeg hij de gemeente om f 500.- subsidie voor de uitgave van zijn boek over Warmond. B. en W. antwoordden dat zij niet competent waren om Machens werk naar waarde te schatten en vroegen de auteur het oordeel over te leggen van *een derde die op geschiedkundig gebied eveneens een persoon van naam is*¹⁸. Ondanks het vleierende *eveneens* in de brief van B. en W. ergerde Machen zich danig en deelde mee niet van plan te zijn een *soort getuigschrift* te overleggen. Wel bood hij zijn manuscript ter lezing aan B. en W. aan¹⁹. In de raadsvergadering van 16 augustus werd het subsidieverzoek behandeld met een negatief advies van B. en W. Er werd besloten de zaak aan te houden om te zien wat particulieren zouden doen²⁰, maar de zaak kwam niet meer terug in de Raad en Machen trok hieruit de conclusie dat de van de gemeente geen steun te verwachten viel.

In hetzelfde jaar 1923 voltooide Machen, in opdracht van de Warmondse jachthaven-eigenaar en wethouder Alb. Oudshoorn, grootvader van de schrijver van dit artikel, een genealogie van diens geslacht, bewaard gebleven in een fraai geïllustreerd handschrift in Machens hand, onder de titel *Stamboom van het geslacht Oudshoorn vanaf 1293, bewerkt door W. C. M. Machen en verlucht door A. M. A. Machen, 1923*, waarin hij, volgens moderne maatstaven vruchteloos, probeert de afstamming van het Warmondse middenstandersgeslacht Oudshoorn te bewijzen uit de oude Heeren van Oudshoorn. Belangrijker zijn de opmerkingen die bewijzen dat Machen goed bekend was met de door hem beschreven personen. Zo vertelt hij over Elizabeth Oudshoorn (* 1802) dat zij vóór haar huwelijk in 1827 verloofd was geweest met Diert Jansz van der Wilk *doch deze blijkbaar in zijn jeugd een jaloersch en niet al te ridderlijke man gaf haar de bons omdat zij eens met haar zuster Bartha het Warmonder Hek passeerde, de beide meisjes die van een opvallende schoonheid waren, door eenige Leische studenten die zich daar vermaakten, waren gekust geworden*. En over mijn betovergrootmoeder Catharina Hendrika Oudshoorn-van Starckenburg (overl. 1890): *Zij was een*

mooie vrouw, ik zie haar in den geest nog voor mij, haar oudsten zoon en nog meer haar jongste dochter Cornelia geleken sprekend op haar. Trouwens Maria of Ma was ook een mooi meisje. Over deze dochter Cornelia tenslotte: *Dit lieve zachtzinnige mooie meisje is een school- en speelkameraadje van den schrijver dezer genealogie geweest en huwde toen zij 22 jaar was met een anderen schoolkameraad*.

Het verhaal dat de heer Schouten mij vertelde, dat Machen na het geld van de opdrachtgever Oudshoorn ontvangen te hebben, spoorlags naar een show van Josephine Baker trok, past zeer goed bij bovenstaande ontboezemingen.

In het *Oudheidkundig Jaarboek* van 1924 publiceerde Machen een klein artikeltje onder de titel 'Jan Steen te Warmond' (zie Bibliografie, bijlage I), waarin hij bekend maakte dat Jan Steen te Warmond heeft gewoond, een en ander als reactie op een artikel van Prof. W. Martin die in 1922 de vondst van W. J. J. C. Bijleveld, dat het Kasteel op de Hoenderhof van Jan Steen het huis Oud-Teijlingen te Warmond was, had gepubliceerd.

Hoofdzaak bleef echter voor Machen de uitgave van zijn dorpsgeschiedenis. Een tweede poging deed hij in 1926. Hij verspreidde toen een prospectus²¹ waarin werd aangekondigd dat onder de titel *Warmond Voorheen en Thans* een boekwerk zou verschijnen in 30 à 40 maandelijks afleveringen van 16 ad aflevering. De prijs per aflevering zou f 0,75 zijn. Het gehele werk werd dus begroot op ca 600 bladzijden en zou ca f 30,- gaan kosten. De intekening hierop werd echter geen succes en de uitgave heeft niet plaats gevonden²². Enkele maanden later, op 3 maart 1927, deed Machen een derde poging om tot uitgave te komen. Hij richtte opnieuw een verzoek om subsidie aan de gemeenteraad van Warmond²³ waarin hij eerst de mislukte poging van 1923 memoreerde, daarna mededeelde dat hij

¹⁸ Idem. Ingekomen en uitgegane stukken 1923.

¹⁹ Idem. Ingekomen stukken 1923.

²⁰ Idem. Raadsnotulen 16-8-1923.

²¹ Collectie W. C. H. Machen nr. 2.

²² Slechts één gedrukte proefbladzijde van de inleiding is van deze poging overgebleven: Collectie W. C. H. Machen nr. 2.

²³ Gemeentearchief Warmond. Ingekomen stukken 1927.

Afb. 3 W. C. H. Machen in 1896.

in 1926 had getracht op eigen risico uitgave over te gaan, maar dat voor de benodigde f 6.000,- het aantal intekenaren te gering was. Hij heeft daarna, zo schreef hij, het manuscript groot 480 folio vellen, aan Prof. P. J. Blok laten lezen, die meedeelde het geheel te uitgebreid te achten voor publikatie en hem had aangeraden het manuscript te schenken aan de maatschappij voor Letterkunde en enkele kleine delen te publiceren in het *Leidsch Jaarboek* of elders, Omdat dit de Warmonders niet veel wijzer zou maken over de dorpsgeschiedenis, en dit ook wel heel lang zou gaan duren, voelde Machen hier niet voor en stelde nu voor dele kleinere delen niet in periodieken te laten verschijnen maar deze stukken afzonderlijk uit te geven. Voor het eerste stuk zou f 500,- subsidie nodig zijn. In een brief aan B. en W. van 10 maart 1927²⁴ lichtte Machen dit verzoek nog toe: *Wanneer nu iemand een groot deel van zijn leven heeft besteed om zulk een werk samen te stellen, doch persoonlijk niet financieel bij machte is zulk een werk te doen drukken, dan ligt het*

mijns inziens op den weg der plaatselijke overheid hem hierin ter hulpe te komen.

Warmonds burgemeester Schölvinc en wethouder Oudshoorn gingen naar aanleiding hiervan op bezoek bij Prof. Blok en vernamen dat deze het werk voor Warmond van belang achtte, zoowel uit een historisch als geschiedkundig oogpunt. B. en W. stelden daarop de raad voor om de gewaagde f 500,- te subsidiëren. Dankzij een *warm pleidooi* van wethouder Alb. Oudshoorn²⁵ ging de raad met 4 tegen 2 stemmen met het voorstel van B. en W. akkoord²⁶.

Uit het prospectus²⁷ blijkt dat de omvang van de serie *Warmond Voorheen en Thans* nu geschat werd op zeven of acht delen. Het eerste deel zou de geschiedenis van de dorpskerk behandelen. *Daarna zal volgen de Algemene Dorpsgeschiedenis, dan de voormalige Ridderhofsteden, daarna de voormalige Ambachts-Vrijheren van Warmond, de beide Kloosters, Warmond in de 16^e, 17^e en 18^e eeuw, Warmond onder de Fransche Revolutie, een en ander over de Remonstranten en de Rederijkskamer, de Polders en Polderbesturen enz. en eindelijk het Warmond van Thans.*

Eindelijk, in juli 1927, verscheen bij de N.V. Drukkerij C. de Bink & Zoon te Leiden *Warmond Voorheen en Thans, De Ruïne van Warmond of wel De Geschiedenis der Oude Sint Matthijs Kerk, met afbeeldingen naar oude prenten en teekeningen van Alexis Machen, door Wm. C. H. Machen*, een gebonden boek van 164 pagina's dat f 2,50 kostte. Prof. Blok schreef een voorwoord waarin hij onder meer zegt: 'Zonder voor alle uitspraken en meeningen van den schrijver borg te willen staan spreek ik gaarne als mijn overtuiging uit, dat het werk aan redelijke eischen van nauwgezetheid en historischen zin voldoet. Ik wensch het een goed succes toe'.

²⁴ Als noot 23.

²⁵ Als historisch geïnteresseerde kleinzoon doet het goed zo iets te kunnen vermelden!

²⁶ Gemeentearchief Warmond, Raadsnotulen: Courantenverslag van deze vergadering: Collectie W. C. H. Machen nr. 218.

²⁷ Onder meer aanwezig in Gemeentelijke Archiefdienst Leiden. Bibliotheek nr. 85460 pf.

Het werk bevat vele, toen geheel onbekende, gegevens over de kerk en vooral over de pastoors en predikanten van deze kerk, maar het is hier en daar wel eens wat weinig exact, fragmentarisch van opzet en ook het taalgebruik laat wel iets te wensen over. Het bevat daarnaast enkele zeer subjectieve loftuitingen op de r.k. kerk en ook een aantal passages die aantonen dat de bijna zeventig-jarige auteur niet op goede voet stond met de jongere generatie. Het boek werd hier en daar vriendelijk gerecenseerd²⁸. In het dorp zelf rezen enkele bezwaren tegen de anti-protestantse uitingen van de auteur. In een niet gepubliceerd 'Woord vooraf' voor een tweede deel²⁹ zegt Machen hierover: *Het schijnt dat mijn protestantse vrienden en dorpsgenoten de door mij uitgesproken meeningen, vooral die in verband met de voormalige vicariegoederen (blz. 101) en de erfpachten (blz. 42) hebben opgevat als een hatelijkheid mijnerzijds aan het adres der Hervormden in het algemeen en aan die van Warmond in het bijzonder; en bovendien nog alsof ik zoo geschreven zou hebben om bij de Rooms-Katholieken in het gevele te komen. Ik heb steeds in de meening verkeerd, dat men mij zoo wel voor het eerste als het laatste beter kende. Men was ook van gedachte, dat ik mijn meeningen omtrent personen en zaken niet had moeten uiten, doch 'neutraal blijven'. Omtrent dat laatste het volgende: Wat is neutraal? Voor mij in de meeste gevallen niets meer dan een woord, een klank. Bij het beschrijven van personen en zaken zou alleen 'hij' een geheel neutraal standpunt kunnen innemen, die omtrent alles onverschillig zou zijn en geheel geen eigen mening zou bezitten of deze ten gerieve van deze of gene zou verzwijgen. Zoo iemand zal wel nergen worden gevonden. Elke schrijver en elke onderwijzer legt in zijn geschriften of in zijn onderwijs een deel van zichzelf, van zijn opvatting, van zijn kennis, van zijn hoop en verwachting. Wanneer nu eens in de geschiedenis van Warmond de moord door Balthazar Gerards op Prins Willem van Oranje gepleegd te pas kwam, zou ik die dan stilzwijgend moeten voorbijgaan en niet afkeuren omdat ik Katholiek ben? Of als iemand van de staatsche partij iets gedaan heeft wat naar onze hedendaagsche begrippen van recht en billijkheid niet door de beugel kan, is het mij dan niet geoorloofd dien daad af te keuren omdat ik Oranje en Koningsgezind ben? Dat kan men toch van een redelijk mensch niet verwachten? Ik ben nooit gewoon geweest mijn meening onder stoelen of banken te steken en doe dat ook in dit werk niet. Voor alles ben ik Warmonder en nog wel in dit geval Warmonds geschiedschrijver. Wat door mij wordt vermeld of aangehaald berust op*

waarheid en oorspronkelijke gegevens of oorkonden. Wij bezitten tegenwoordig een meer onbevangen kijk op de gebeurtenissen van vroegere tijden en mogen gerust, rekening houdend met de geest dier tijd, zoowel over personen als zaken een oordeel vellen, en behoeven ons niet uitsluitend op hun standpunt of naar hun denkwijze te stellen. Want deden wij dat, dan zouden wij vanzelf alles moeten goed of afkeuren gelijk zij deden. Men zal dus ook in dit en volgende deelen mijn persoonlijke meening geuit vinden over personen en feiten naar den indruk dien ik er van kreeg. Dat wil echter volstrekt niet zeggen dat mijne opvatting de juiste moet zijn, ik heb de wijsheid niet in pacht, maar schaam mij niet voor mijn gevoelens uit te komen.

Het is opvallend dat Machen, in tegenstelling tot de meeste amateur-genealogen en –historici, zich vooral met middeleeuwse geslachten bezig hield. Betreffende Warmondse middeleeuwse geslachten als Van den Woude, Van Alkemade en Van Teylingen verzamelde hij veel materiaal en bezat hij veel kennis³⁰. Naar aanleiding van een studie van H. G. A. Obreen over de geslachten Van Teylingen en Brederode publiceerde Machen in *De Nederlandsche Leeuw* van 1927 enkele opmerkingen (zie Bibliografie, bijlage 1), maar veel van zijn kennis bleef ongepubliceerd.

In 1931, vier jaar nadat de eerste aflevering van *Warmond Voorheen en Thans* was verschenen, verscheen een tweede aflevering onder de titel: *Warmond Voorheen en Thans, Tweede deel, de voormalige ridderhofstede te Warmond*, nu zonder uitgever maar gedrukt bij 'N.V. De Leidsche Courant' te Leiden. De omvang van dit deel was 74 pagina's, met enkele fotopagina's. In het voorbericht deelt de auteur mee dat de tweede afdeling van het eerste deel van *Warmond Voorheen en Thans* nog steeds op uitgave wacht en dat

²⁸ *De Nederlandsche Leeuw* 45 (1927) 378; *Historisch Tijdschrift* 1930 blz. 78; *Het Vaderland* 4-8-1927, avondblad B

²⁹ Collectie W. C. H. Machen nr. 6.

³⁰ Dit komt onder meer tot uiting in de nummers 1 en 73-102 van de Collectie W. C. H. Machen.

Afb. 4 Aankondiging van het eerste deel van *Warmond Voorheen en Thans*, 1923.

hij hoopt dat het gemeentebestuur van Warmond de uitgave hiervan nog eens mogelijk zal maken. Voorts dat het tweede deel uit drie afdelingen bestaat: 1. Het stienhuys tot Warmonde en het huis Oud-Teylinghe of Lochorst. 2. Oud-Alkemade en de Hofstede Oud-Endepoel, en 3. de Woning der Heeren van Warmond benevens de Hofsteden Oostergeest en Henmeer of Oostwoud, waarvan hij de eerste aflevering nu in het licht geeft, mogelijk geworden door de *financiële hulp van eenige heeren*. Op de titelbladzijde zal dus kennelijk een *n achter ridderhofstede* weggevallen zijn, waardoor deze titel verklaard kan worden als de titel die voor alle drie de afdelingen van het tweede deel bedoeld was. Deze eerste aflevering van het tweede deel bevat de beschrijving van het oude slot Teylingen - het zogenaamde *stienhuys* van Dirc van Teilinghe en van

het latere kasteel Oud-Teylingen of Lokhorst, beide doorweven met veel genealogische bijzonderheden betreffende de eigenaars en aanverwante geslachten. In de bijlagen wordt iets meegedeeld over Jan Steen en diens verblijf te Warmond.

Het boek had een kleinere oplage dan het eerste deel en verscheen ingenaaid. Het werd uitgebreid besproken door de Alphense historicus W. C. M. Regt in *De Leidsche Courant* en aangekondigd in *De Nederlandsche Leeuw* door J. C. van der Loos³¹.

Eind 1931 waren er dus twee afleveringen van het werk *Warmond Voorheen en Thans* verschenen: de eerste aflevering van het eerste deel en de eerste aflevering van het tweede deel. Dit zou alles blijven wat van dit grote werk in druk zou verschijnen. De boeken werden slecht verkocht, het tweede nog slechter dan het eerste, en ondanks de subsidie en giften schrijft Machen in 1935 hierover: *beide uitgaven zijn een grote strop voor mij geworden*³².

Op 4 mei 1935, kort voor zijn overlijden, deelde Machen in een waarschijnlijk niet verzonden en door blindheid van de schrijver moeilijk leesbare brief aan de Warmondse pastoor mee, wat hij tot dusver had geschreven. Behalve de twee gedrukte afleveringen waren volgens zijn opgave de volgende onderdelen gereed: De ambachtsheeren en latere vrijheeren van Warmond; Het huis te Warmond; Het huis Oud-Alkemade; De oude generaties van het geslacht van Alkemade; De oude generaties der heren van Naaldwijk; De natuurlijke kinderen in de middeleeuwen in het algemeen en die der Holl. graven in het bijzonder; Het geslacht Van Grieken; Gerrit van Velzen; Warmond in de 17e en 18e eeuw. Aan deze opsomming voegt Machen toe: *Nog schreef ik in 3 folio registers de geschiedenis der dorps regeering van Warmond van 1600 tot nu toe, de criminele rechtbank en ten slotte de hofstede Oostergeest, Oud-Endepoel en Hemmeer*³³. De opzet van het werk over Warmond, waaraan tussen 1898 en 1935 door twee auteurs is gewerkt, is door allerlei omstandigheden dus nogal eens gewijzigd.

³¹ Resp. op 27-1-1932 en in jrg. 50 (1932) kolom 90.

³² In de hieronder genoemde brief. Collectie W. C. H. Machen nr. 2.

³³ Collectie W. C. H. Machen nr. 2.

Geldzorgen, doofheid, afnemend gezichtsvermogen en het feit dat van zijn levenswerk slechts enkele kleine onderdelen gepubliceerd konden worden, hebben Machens laatste jaren niet gelukkiger gemaakt. Opvallend is ook het gebrek aan contact met andere beoefenaars der lokale geschiedenis en genealogie. Lid van Oud-Leiden was hij bij voorbeeld niet³⁴, iets dat toch wel voor de hand had gelegen. Zijn veelvuldige contacten met leden van het vrouwelijk geslacht schijnen zich tot op hoge leeftijd te hebben voortgezet. Van twee kanten bereikte mij het verhaal dat Machen bij de Warmondse pastoor een en ander hierover opbiechtte en op de vraag van de pastoor of hij spijt had antwoordde met *'nou, eh... nee'*³⁵. Ook deelde de heer Schouten mee dat mevrouw Machen een - zeker voor die dagen - grote tolerantie op dit terrein bezat: het portret van een natuurlijke zoon van Machen hing bij de Machens in de kamer en ook de mededeling dat Machens vriendinnen regelmatig boven in hun huis bleven slapen -mevrouw Machen kon wegens haar invaliditeit zelf geen trap beklimmen - wijst in die richting. Nog een laatste herinnering van Schouten: *'Machen en zijn vrouw waren beiden zeer klein en leken wat uitgedroogd. Toen mijn moeder eens bij hen op bezoek was bemerkte ze pas na een uurtje dat mevrouw Machen ook in de kamer op de divan lag, zo'n klein, schriel vrouwtje was dat'*.

Op 7 oktober 1935 overleed Machen, op 75-jarige leeftijd, te Warmond. Op 10 oktober werd hij op het r.k. kerkhof aldaar begraven. Zijn vrouw volgde hem een jaar later, op 22 november 1936. Hun zoon Harrie werd apotheker en emigreerde naar Bazel. Hun zoon Alex, die onder meer de tekeningen verzorgde in de verschenen delen van *Warmond Voorheen en Thans* emigreerde naar Amerika en zou daar overlijden. Hun dochter Mary, later mevr. Heijke-Machen, zou naar Amsterdam vertrekken.

Gerard Halwasse, genealoog en heraldicus te 's-Gravenhage, verwierf in de jaren dertig de restanten van beide verschenen delen van *Warmond Voorheen en Thans* en verkocht deze nog tot in de zestiger jaren. In 1951 werd, door bemiddeling van E. J. Schoneveld, de door Machen voor Alb. Oudshoorn samengestelde genealogie over het geslacht Oudshoorn gepubliceerd in *Gens Nostra*. Door bemiddeling van het Historisch Genootschap 'Warmelda' kon in 1968 bereikt worden dat Machens zoon Harrie in Zwitserland bereid werd gevonden de papieren neerslag van zijn vaders historische arbeid in bruikleen af te staan aan het

Leidse gemeentearchief³⁶. Kort daarop kon ik daardoor nog enkele fragmenten uit deze collectie in *Rijnland, tijdschrift voor sociale genealogie en streekgeschiedenis voor Leiden en omstreken*. publiceren.

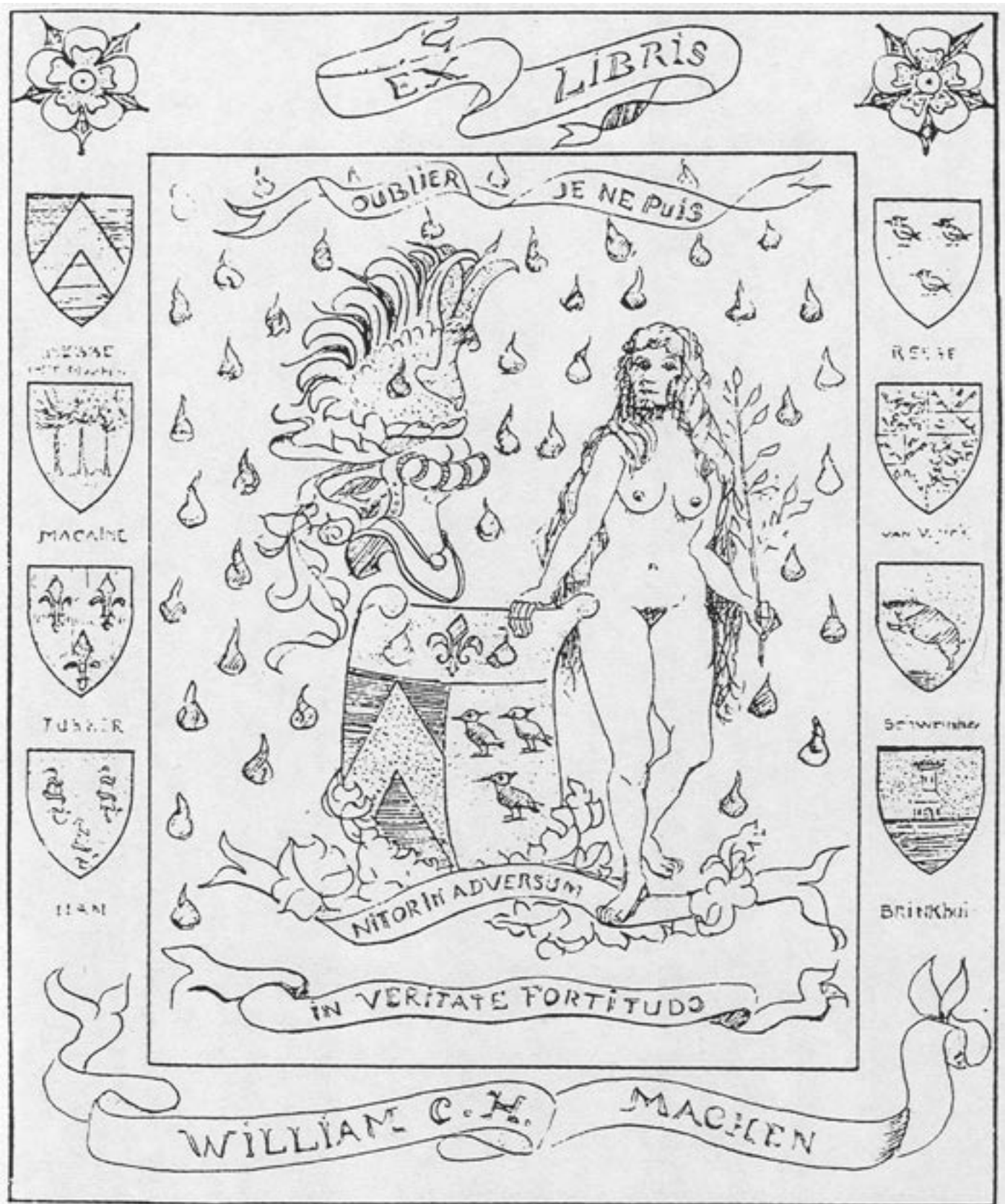
Al met al blijft het triest om te zien hoe weinig eigenlijk van Machens arbeid op het gebied der geschiedenis van Warmond bekend geworden is. Daar het bijna 35 jaar heeft geduurd voordat zijn schriftelijke nalatenschap openbaar werd, bleek hiervan veel verouderd te zijn. Machen opstellen over het geslacht en de huizen Teylingen werden reeds aan het eind van zijn leven door Obreen overvleugeld. Betreffende het Warmondse geslacht Van den Woude verscheen in 1964 een studie van de hand van Jhr. Gevers Deynoot die vrijwel al Machens aantekeningen achterhaalde. Hoewel er nog geen modern overzicht over de Van Alkemade's bestaat zijn er al zoveel nieuwe bronnen over dit geslacht in de openbaarheid gekomen³⁷ dat Machens werk ook op dit punt sterk verouderd is. Over de dorpsgeschiedenis van Warmond tenslotte publiceerde na Machen onder meer Fockema Andreae. Bijleveld en ondergetekende, waarbij in veel gevallen door een nieuwe vraagstelling een geheel ander beeld is verkregen dan door Machen werd geschetst.

³⁴ Op het jaar 1907 na. Vriendelijke mededeling van Drs. R. E. O. Ekkart.

³⁵ Deze mededeling die de heer Schouten reeds in de vijftiger jaren deed, werd in de zeventiger jaren nog eens gedaan door de heer Halwasse in Den Haag.

³⁶ A. G. van der Steur, *Concept inventaris van de collectie W. C. H. Machen*. Leiden (Gemeentelijke Archiefdienst) 1969, getypt. 22 blz., 373 nrs. Machen had bij zijn leven al gezegd dat zijn gegevens bij het Leidse gemeentearchief thuis hoorden: *Komt er noch van het een, noch van het ander iets* (bedoeld wordt de uitgave van *Warmond Voorheen en Thans*), *dan schenk ik alles aan het Leidsch archief* (brief van Machen aan B. en W. van Warmond dd. 10-3-1927; Gemeentearchief Warmond, ingekomen stukken 1927).

³⁷ O.m. het familiearchief Cousebant in het Algemeen Rijksarchief.

Afb. 5 Exlibris van W. C. H. Machen. Ook hieruit blijkt zijn belangstelling voor heraldiek en genealogie en het vrouwelijk schoon! (Tekening naar het fletse origineel door B. J. Nel te Haarlem).